

Pedagogická činnost jako výkon nelegální práce

SHRNUTÍ

Některá povolání mohou být v závislosti na konkrétních podmínkách vykonávána jako nezávislá podnikatelská činnost, nebo v případě výkonu závislé práce v pracovněprávním vztahu. I vzdělávání a výchova žáků či studentů může obsahovat obě formy ekonomické aktivity. Jde-li však o pedagogickou činnost sledující výchovně vzdělávací cíle školy, při které je žákům prezentováno učivo podle učebních osnov školy, jsou-li používány stanovené formy a metody výuky, a jsou-li žáci hodnoceni podle klasifikačních pravidel školy, pak se vždy bude jednat o výkon závislé práce, která musí být vykonávána v základním pracovněprávním vztahu.

Cílem tohoto textu je:

- poukázat na případ, kdy výchovně vzdělávací činnost nemůže být vykonávána formou podnikání fyzické osoby,
- prezentovat na daném případě naplnění znaků závislé práce,
- přispět k eliminaci případů, kdy je závislá práce vykonávána mimo základní pracovněprávní stav, a kdy je tento stav zastírán podnikáním fyzické osoby (tzv. švarcsystém).

Soukromá organizace vykonávala výchovně vzdělávací činnost a byla školských zařízení, tak jak je definuje ust. § 7 odst. 3 a ust. § 86 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Vzdělávání bylo v této organizaci realizováno na základě vzdělávacího programu, který vycházel z rámcového vzdělávacího programu pro daný obor vzdělávání. Školní vzdělávací program stanovil závazné výchovně vzdělávací cíle školy, učební osnovy, způsoby hodnocení žáků, a dále materiální, personální a

ilustrační obrázek vygenerovaný AI

technické zabezpečení výuky. Hodinové dotace pro jednotlivé předměty obsažené v příslušném rámcovém vzdělávacím programu, kontrolovaná škola rozvrhla ve školním vzdělávacím programu do učebních plánů a do rozvrhů pro jednotlivé třídy či skupiny.

Výuku studentů prováděly fyzické osoby (pedagogové) na základě živnostenského oprávnění, škola s nimi tedy uzavřela obchodní smlouvu o dílo. V těchto smlouvách byla škola označena jako objednavatel díla a fyzická osoba (vyučující), jakožto osoba samostatně výdělečně činná, jako zhotovitel díla. Ve smlouvách uložila škola (objednavatel) pedagogovi (zhotovitel) zejména následující povinnosti:

- vyučovat žáky v daném předmětu,
- řádně vést evidenci docházky žáků v třídní knize,
- zapisovat probranou látku,
- odevzdávat tematické plány vedoucímu oddělení,
- zachovávat mlčenlivost o osobních údajích žáků,
- zúčastnit se porad vedení a pedagogických rad,
- měsíčně předávat třídní knihu ke kontrole vedoucímu oddělení.

Pedagog měl za povinnost postupovat při výuce podle školního vzdělávacího programu. Ten stanovil výchovně vzdělávací cíle, obsahy vzdělávání, způsoby hodnocení žáků a materiální, personální, technické zabezpečení výuky. Pedagog byl rovněž povinen organizovat a aktivně se účastnit závěrečných zkoušek žáků příslušného oboru podle harmonogramu závěrečných zkoušek, který byl určen ředitelem školy.

Pedagog se dále ve smlouvě zavázal provést pracovní úkol osobně, pečlivě a svědomitě za podmínek stanovených smlouvou. Nejpozději následující první den nového měsíce měl předávat výkaz práce ke kontrole příslušnému vedoucímu oddělení. Objednavatel (škola) se naopak zavázal vytvořit zhotoviteli podmínky k provedení sjednaného pracovního úkolu a zaplatit mu za provedení pracovního úkolu sjednanou odměnu, s možností krácení odměny ve stanovených případech (např. postupoval-li pedagog v rozporu se schváleným tematickým plánem).

Za výuku byla sjednána odměna za jednu vyučovací hodinu. Související činnosti (třídnictví) byly odměňovány jednorázovou fixní částkou. Výkon pedagogické a související činnosti podle uzavřených smluv byl při kontrole doložen výpisem přijatých faktur, rozvrhem hodin, zprávami o třídnictví, ve vybraných měsících fakturami a výkazy hodin.

Podle ust. § 2 odst. 1 zákoníku práce je **závislou prací** práce, která je vykonávána **ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele** a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele **vykonává osobně**.

Podle ust. § 2 odst. 2 zákoníku práce, závislá práce musí být vykonávána za **mzdu, plat nebo odměnu za práci, na náklady a odpovědnost zaměstnavatele, v pracovní době na pracovišti zaměstnavatele, popřípadě na jiném dohodnutém místě**.

Podle ust. § 3 zákoníku práce musí být **závislá práce vykonávána výlučně v základním pracovněprávním vztahu**. Základními pracovněprávními vztahy jsou pracovní poměr a právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr.

Výkon závislé práce mimo pracovněprávní vztah je podle ust. § 5 písm. e) bodu 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, **nelegální prací**.

Podmínky a okolnosti výkonu práce popsaly fyzické osoby provádějící výuku takto: při výuce postupují podle školního vzdělávacího programu (učebních osnov); studenty hodnotí podle klasifikace stanovené školním vzdělávacím programem; je od nich vyžadován osobní výkon práce; jsou podřízeni vedoucímu

oddělení a řediteli školy. Posuzovaná činnost byla vyhodnocena jako závislá práce ve smyslu ust. § 2 zákoníku práce.

ZJIŠTĚNÍ PŘI KONTROLE

Kontrolou bylo zjištěno, že kontrolované školské zařízení umožnilo deseti fyzickým osobám, které v kontrolovaném období prováděly výuku školních předmětů, výkon závislé práce mimo pracovněprávní vztah.

Tím, že dotčené fyzické osoby vykonávaly pro kontrolovanou osobu závislou práci, která může být dle ust. § 3 zákoníku práce vykonávána výlučně v základním pracovněprávním vztahu, umožnila kontrolovaná osoba výkon nelegální práce.

Škola se tak dopustila závažného porušení pracovněprávních předpisů, za které lze uložit sankci od 50 000 do 10 000 000 Kč. Současně lze uložit sankci zákazu činnosti až na 2 roky.

JAK ZABRÁNIT PODOBNÉ UDÁLOSTI ČI JEJÍMU OPAKOVÁNÍ?

- zaměstnavatelé by si měli uvědomit, že bytí může být „švarcsystém“ ekonomicky výhodný, je v České republice zakázán a hodnocen jako výkon nelegální práce,
- fyzické osoby by měly mít na zřeteli, že postižitelná je i osoba, která nelegální práci vykonává,
- již samotná nabídka zaměstnavatele, že konkrétní pracovní pozice může být vykonávána v pracovněprávním vztahu nebo na základě živnostenského oprávnění, signalizuje možné porušování pracovněprávních předpisů,
- zaměstnavatel a zaměstnanec zpravidla zcela zřetelně vnímají jaký je ve skutečnosti jejich vztah, zejména, co se týče nadřízenosti a podřízenosti, a zda zaměstnanec postupuje či nepostupuje při plnění pracovních úkolů podle závazných pokynů zaměstnavatele.

PAMATUJ!

Výdělečná činnost může být v závislosti na své povaze provozována v zásadě třemi způsoby:

1. činnost provozovaná výlučně jako nezávislá činnost, ať již z důvodu zákonné úpravy (notář, exekutor), či z důvodu spočívající v povaze vlastní činnosti s ohledem na její rozsah či druh (realitní makléř);
2. činnosti, jež mohou být konány pouze jako závislá práce (pokladní v supermarketu, dělník u výrobní linky);
3. činnosti obojetné povahy, mezi něž lze zařadit drtivou většinu živností (zedník, kadeřnice, instalatér, účetní, svobodná povolání).

Posledně jmenované činnosti lze vykonávat v režimu samostatně výdělečné činnosti, tak v režimu závislé činnosti. Volba smluvního vztahu musí být učiněna bez nátlaku na slabšího účastníka smlouvy, víceméně je na smluvních stranách, jaký typ smluvního vztahu si zvolí. **Nesmí však jít o předstírání samostatnosti, zastírání skutečného stavu spočívajícího v ryze závislé činnosti. Závislá práce musí být vždy vykonávána v základním pracovněprávním vztahu.**

Rozsudek NSS ze dne 31. 3. 2016, č. j. 2 Afs 265/2015-114